

Czy tylko Jasna Góra? Doświadczenia pielgrzymkowe Polaków

20 lat Fundacji CBOS 1997–2017

Od 11 kwietnia 1997 r., od wejścia w życie ustawy z dnia 20 lutego 1997 r. o fundacji Centrum Badania Opinii Społecznej, **CBOS DZIAŁA JAKO FUNDACJA.**

Dwadzieścia lat w życiu politycznym, społecznym i w życiu fundacji to dużo. Wiele się przez ten czas zdarzyło.

CBOS ZREALIZOWAŁ

836

badań

REZULTATY BADAŃ STATUTOWYCH UDOSTĘPNILIŚMY
SPOŁECZEŃSTWU, MEDIOM, INSTYTUCJOM PUBLICZNYM
I ORGANOM PAŃSTWOWYM W POSTACI

3735

komunikatów

PRACOWAŁO DLA NAS

3600

ankieterów

PRZEBADALIŚMY PONAD

1 000 000

respondentów

Naszym czytelnikom, naszym respondentom i sobie życzymy kolejnych lat owocnych i inspirujących badań, upowszechniania płynącej z nich wiedzy o społeczeństwie, a także popularyzacji dorobku fundacji CBOS.

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

W naszym kraju znajduje się około pięciuset sanktuariów pielgrzymkowych, ale głównie jedno z nich niezmiennie przyciąga pątników. Mimo rosnącej popularności nowych punktów docelowych (jak Licheń czy Łagiewniki), a także utrzymującej się pozycji tradycyjnych sanktuariów (np. Kalwarii Zebrzydowskiej, Świętej Lipki), Polacy pielgrzymują przede wszystkim na Jasną Górę. Według oficjalnych statystyk w tym roku na 15 sierpnia do Częstochowy przybyło pieszo 68 tys. osób, a kolejne 33 tys. uczestniczyło w przypadającej 26 sierpnia uroczystości Matki Bożej Częstochowskiej¹. Te dane dotyczą jedynie pieszych pielgrzymek. Szacuje się, że nawet 7 mln Polaków rocznie odwiedza miejsca kultu – nie tylko pieszo, ale także samochodami, autokarami, pociągiem, a coraz częściej samolotem².

W sierpniowym badaniu³ pytaliśmy respondentów o ich doświadczenia pielgrzymkowe. Jaka część Polaków kiedykolwiek uczestniczyła w pielgrzymce? Dokąd? Co ich do tego skłania?

UCZESTNICTWO W PIELGRZYMKACH

Aż jedna trzecia Polaków (32%) deklaruje, że przynajmniej raz w trakcie swojego życia uczestniczyła w pielgrzymce (niezależnie od jej formy i celu), w tym 14% brało udział jeden raz, a 18% – więcej niż raz. Mimo relatywnej popularności tej formy manifestacji religijności, można jednak sądzić, że pozostaje ona dla uczestników wydarzeniem rzadkim, wyjątkowym – tylko 3% badanych stwierdziło, że uczestniczyło w pielgrzymce wielokrotnie.

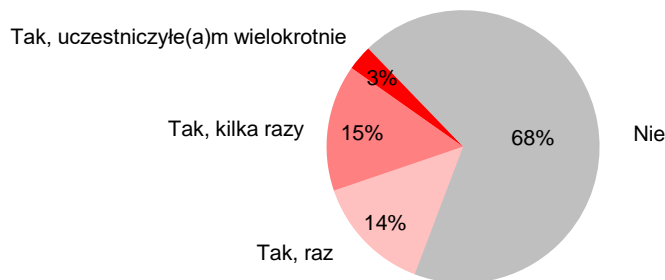
¹ Dane za: Biuro Prasowe Jasnej Góry, „Druga statystyka pieszego pielgrzymowania 2017 r.”, <http://www.jasnagora.com/wydarzenie-11322>, dostęp w dniu 29 sierpnia 2017.

² Dane Zakładu Geografii Religii Uniwersytetu Jagiellońskiego, za: Henryk Przendziona, „Szlaki pielgrzymkowe w Polsce”, <http://gosc.pl/doc/911665.Szlaki-pielgrzymkowe-w-Polsce>, dostęp w dniu 29 sierpnia 2017.

³ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (327) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganym komputerowo (CAPI) w dniach 17–24 sierpnia 2017 roku na liczącej 1009 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

CBOS

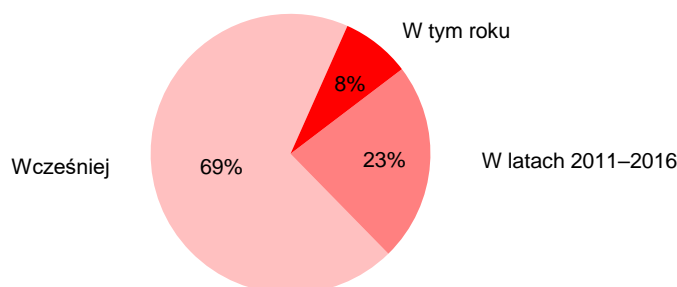
RYS. 1. Czy był(a) Pan(i) kiedykolwiek na pielgrzymce?

Dla większości uczestników pielgrzymka nie jest aktywnością podejmowaną regularnie, co roku. Doświadczenia ponad dwóch trzecich (69%) badanych deklarujących, że brali udział w takim wydarzeniu, pochodzą sprzed więcej niż sześciu lat. Tylko 8% ogółu Polaków, którzy kiedykolwiek uczestniczyli w pielgrzymce, brało w niej udział w tym roku (spośród nich co piąty po raz pierwszy).

CBOS

RYS. 2. Kiedy po raz ostatni był(a) Pan(i) na pielgrzymce? N=324

Popularność pielgrzymek jest, co naturalne, powiązana z deklarowanym udziałem w praktykach religijnych. Wśród osób praktykujących częściej niż raz w tygodniu ponad połowa (54%) uczestniczyła w pielgrzymce więcej niż raz, a ponad jedna piąta (22%) brała w niej udział w tym roku. Wśród uczestniczących w praktykach religijnych raz w tygodniu odsetek badanych z bogatym doświadczeniem pielgrzymkowym jest o połowę niższy (26% brało udział więcej niż raz, w tym 10% pielgrzymowało w 2017 roku). Warto wspomnieć, że nawet wśród respondentów, którzy w ogóle nie uczestniczą w praktykach religijnych, co siódmy (14%) deklaruje, że kiedyś brał udział w pielgrzymce.

Można zauważyć, że kobiety pielgrzymują nieco częściej niż mężczyźni. Widać też nadreprezentację osób w wieku 55–64 lata – zarówno wśród tych badanych, którzy kiedykolwiek brali udział w pielgrzymce, jak i wśród uczestniczących w niej w tym roku (zob. tabele aneksowe). Jest to forma manifestacji religijności szczególnie popularna w tej grupie wiekowej.

Polacy pielgrzymują przede wszystkim w grupach parafialnych – takie doświadczenie ma ponad połowa (56%) osób, które kiedykolwiek brały udział w pielgrzymce. Mniej niż jedna trzecia (29%) zadeklarowała, że była na pielgrzymce ze znajomymi, 17% – z inną grupą kościelną (diecezjalną,

wspólnotową), a 11% – z grupą zawodową lub związaną wspólnymi zainteresowaniami. Indywidualne pielgrzymowanie jest w naszym kraju zjawiskiem mało rozpowszechnionym – zdecydowało się na nie tylko 7% ogółu uczestników pielgrzymek.

CBOS

RYS. 3. Czy na pielgrzymce (pielgrzymkach) był(a) Pan(i):

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wybrać więcej niż jedną odpowiedź

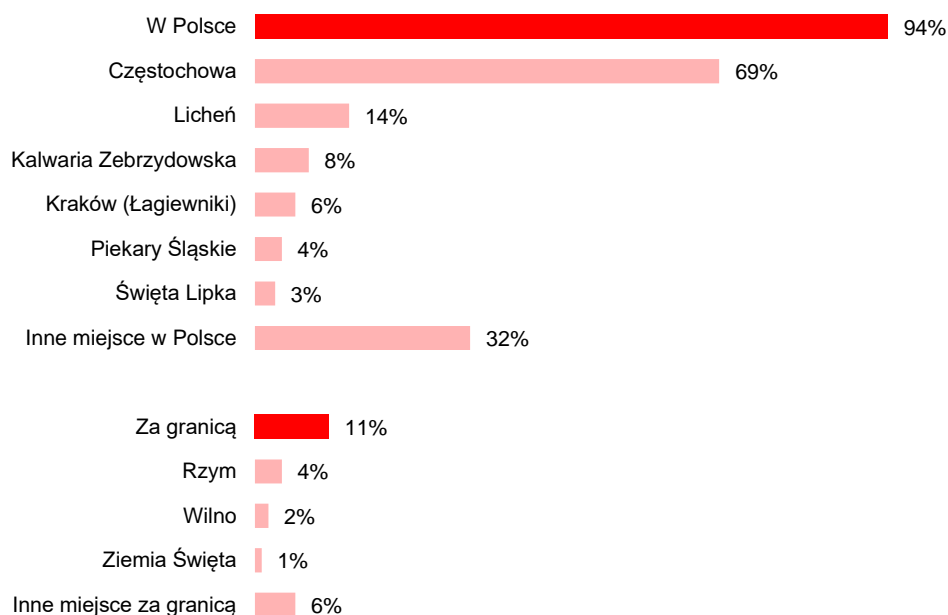
Pod względem modelu pielgrzymowania zdecydowanie wyróżniają się mieszkańcy największych miast. Tylko co dziesiąty z nich brał udział w pielgrzymce parafialnej, z kolei co trzeci pielgrzymował z inną grupą kościelną albo z grupą zawodową lub związaną zainteresowaniami. Mieszkańcy ponadpółmilionowych miast znacznie częściej niż mniejszych miejscowości deklarują też, że uczestniczyli w pielgrzymce ze znajomymi. Można więc powiedzieć, że w miastach liczących ponad pół miliona ludności obserwujemy nieco inny niż w pozostałych miejscowościach model pielgrzymowania, w którym wspólnota parafialna nie odgrywa tak istotnej roli.

DOKĄD PIELGRZYMUJĄ POLACY?

Prosiłiśmy badanych, by wymienili wszystkie miejsca, do których pielgrzymowali. Zdecydowanie na pierwszej pozycji plasuje się Częstochowa, w której było ponad dwie trzecie (69%) wszystkich pielgrzymów. Różnica w popularności z zajmującym drugie miejsce Licheniem jest olbrzymia – wielkopolskie sanktuarium odwiedziło 14% badanych mających doświadczenia pielgrzymkowe.

Spośród wszystkich pielgrzymów około jednej dziesiątej (11%) podróżowało za granicę, najczęściej do Rzymu. Można więc powiedzieć, że zagraniczna „turystyka pielgrzymkowa” nie jest jeszcze w naszym kraju zbyt popularna. Na pielgrzymce zagranicznej były głównie osoby mocno zaangażowane religijnie i jednocześnie stosunkowo zamożne (o miesięcznych dochodach *per capita* 2000 zł i więcej).

RYS. 4. Dokąd była(y) to pielgrzymka(i)?

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ badani byli proszeni o wymienienie wszystkich miejsc, do których pielgrzymowali

Z odpowiedzi badanych wyłania się interesująca mapa pielgrzymek w naszym kraju. Jasna Góra zajmuje na niej pozycję zdecydowanie dominującą; poza tym punktem centralnym, pielgrzymki okazują się bardzo rozproszone geograficznie. Największą popularnością poza Częstochową i Licheniem cieszą się tradycyjne sanktuaria: Kalwaria Zebrzydowska, Piekary Śląskie i Święta Lipka, a także krakowskie Łagiewniki. Jednak aż co trzeci pielgrzym odwiedzał inne miejsca niż wcześniej wymienione. Oznacza to, że istnieje bardzo dużo miejsc docelowych, odwiedzanych przez niewielkie grupy pielgrzymów.

MOTYWACJE PIELGRZYMÓW

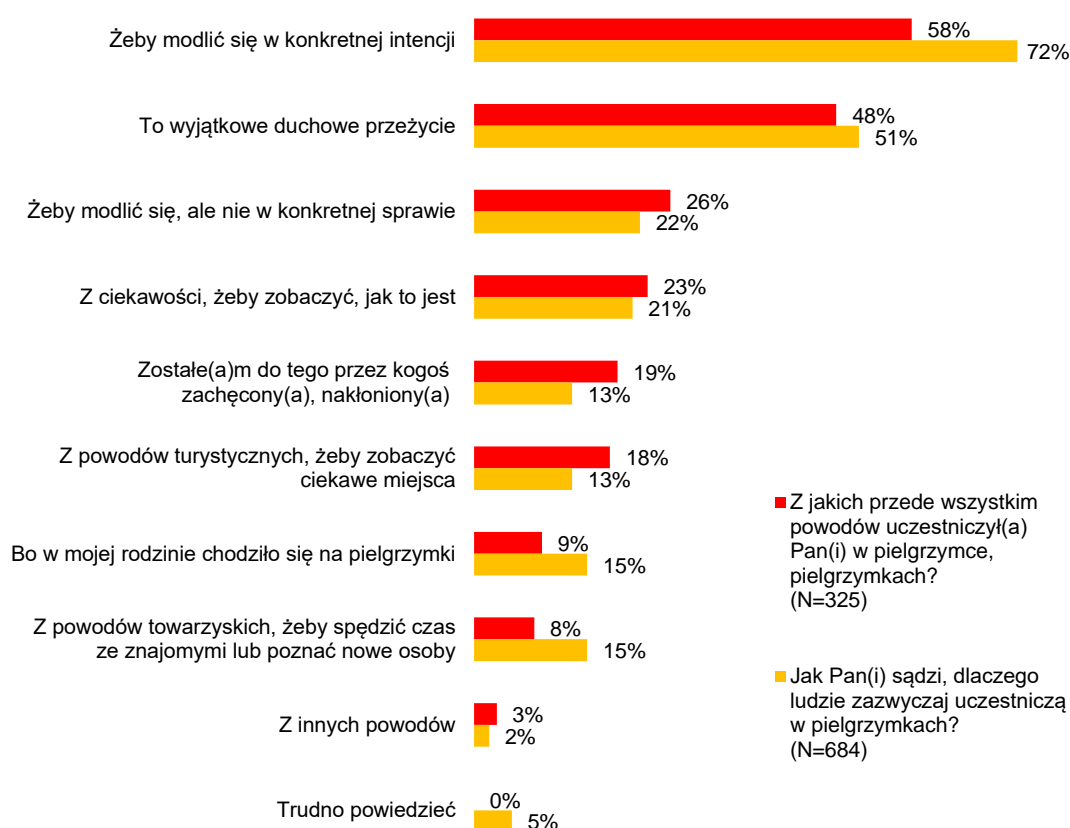
Ponad połowa pielgrzymów deklaruje, że powodem uczestniczenia w pielgrzymce była chęć modlitwy w konkretnej intencji (58%). Prawie połowa (48%) wskazuje na wyjątkowe przeżycia duchowe związane z wzięciem udziału w pielgrzymce. Około jednej czwartej pielgrzymów wybrało się na pielgrzymki, by się modlić, ale nie w konkretnej sprawie (26%), a niemal jedna czwarta (23%) – z ciekawości. Nieco mniej przyznaje, że ktoś inny nakłonił ich do uczestnictwa (19%) albo wskazuje na motywacje turystyczne (18%).

Osoby, które uczestniczyły w pielgrzymkach zagranicznych, zdecydowanie częściej niż pozostałe twierdzą, że pielgrzymka to wyjątkowe przeżycie duchowe (67% – wśród nich jest to najczęściej wymieniany powód uczestnictwa). Wyraźniej częściej też przyznają, że ich motywacją, przynajmniej częściowo, była chęć zobaczenia ciekawych miejsc (38%).

Poza zadaniem pytania osobom, które osobiście brały udział w pielgrzymkach, prosiliśmy również pozostałych respondentów, by powiedzieli, dlaczego – ich zdaniem – ludzie pielgrzymują. Pozwala to porównać zewnętrzne postrzeganie motywacji z deklaracjami uczestników. Okazuje się, że pozostali badani częściej niż sami pątnicy wskazują na chęć modlitwy w konkretnej intencji, rodzinną tradycję oraz na powody towarzyskie, a poza tym nie doceniają roli zachęty ze strony innych osób oraz motywacji turystycznych. Mimo tych różnic, ich odpowiedzi nie różnią się znacząco od motywacji deklarowanych przez uczestników pielgrzymek.

CBOS

RYS. 5. Powody pielgrzymowania

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wskazać więcej niż jeden powód

Okolo jednej trzeciej Polaków ma doświadczenie uczestnictwa w pielgrzymce, przy czym znaczna część jednorazowe. Zazwyczaj pielgrzymuje się w grupach parafialnych, rzadziej ze znajomymi, w grupach wspólnotowych czy zawodowych. Zdecydowanie najczęstszym celem jest częstochowska Jasna Góra – w pielgrzymce do tego miejsca brało udział dwie trzecie wszystkich pielgrzymów, a więc mniej więcej co piąty Polak. Ważnymi miejscami na mapie pielgrzymkowej są także Licheń oraz – w mniejszym stopniu – Kalwaria Zebrzydowska i Łagiewniki. Najczęstszym motywem pielgrzymki jest chęć modlitwy w konkretnej intencji – pod tym względem powszechne wyobrażenia nie odbiegają od deklaracji samych pątników.

Opracował

Antoni Głowacki

TABELA 1

		Czy był(a) Pan(i) kiedykolwiek na pielgrzymce?			Liczba osób
		Nie	Tak, raz	Tak, więcej niż raz	
		%	%	%	
Ogółem		68	14	18	1006
Płeć	Mężczyźni	73	11	16	475
	Kobiety	63	17	20	532
Wiek	18-24 lata	79	8	13	78
	25-34	64	20	16	196
	35-44	67	15	18	189
	45-54	58	15	27	151
	55-64	78	8	14	183
	65 lat i więcej	66	13	21	210
Miejsce zamieszkania	Wieś	68	15	17	399
	Miasto do 19 999	67	14	19	149
	20 000 - 99 999	69	14	17	212
	100 000 - 499 999	61	13	26	153
	500 000 i więcej mieszk.	74	11	15	93
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	70	11	19	192
	Zasadnicze zawodowe	74	11	14	244
	Średnie	64	15	21	308
	Wyższe	64	18	18	262
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	59	18	23	109
	Średni personel, technicy	65	20	15	32
	Pracownicy adm.-biurowi	70	10	20	72
	Pracownicy usług	67	16	18	74
	Robotnicy wykwalifikowani	70	12	18	125
	Robotnicy niewykwalifik.	62	18	19	31
	Rolnicy	64	14	22	48
	Pracujący na własny rach.	65	18	17	44
	Bezrobotni	76	18	6	31
	Emeryci	69	11	19	264
	Renciści	69	4	26	59
	Uczniowie i studenci	80	15	5	33
	Gospodynie domowe i inni	67	21	13	84
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	65	15	20	126
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	71	9	20	92
	sekt. pryw. poza rolnict.	65	16	18	278
	prywatnym gosp. rolnym	67	12	21	52
Dochody na jedną osobę	Do 649 zł	68	13	20	94
	Od 650 zł do 999 zł	67	17	16	144
	Od 1000 zł do 1399 zł	69	10	21	194
	Od 1400 zł do 1999 zł	65	15	20	151
	2000 zł i więcej	60	19	21	202
Ocena własnych war. mater.	Złe	82	12	5	52
	Średnie	67	15	18	420
	Dobre	67	13	20	534
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	31	14	54	50
	Raz w tygodniu	58	16	26	440
	1-2 razy w miesiącu	67	18	15	138
	Kilka razy w roku	84	9	7	231
	W ogóle nie uczestniczy	86	11	3	139
Poglądy polityczne	Lewica	72	14	14	169
	Centrum	71	13	15	266
	Prawica	58	14	27	329
	Trudno powiedzieć	72	14	13	226

TABELA 2

		Kiedy po raz ostatni był(a) Pan(i) na pielgrzymce?			Liczba osób
		W tym roku	W latach 2011–2016	Wcześniej	
		%	%	%	
Ogółem		8	23	69	324
Płeć	Mężczyźni	9	24	67	127
	Kobiety	7	22	71	197
Wiek	18-24 lata	15	47	38	15
	25-34	6	16	77	70
	35-44	5	27	68	63
	45-54	4	23	72	64
	55-64	20	16	63	41
	65 lat i więcej	7	23	70	70
Miejsce zamieszkania	Wieś	8	21	71	126
	Miasto do 19 999	7	18	75	48
	20 000 - 99 999	10	22	67	66
	100 000 - 499 999	6	30	64	60
Wykształcenie	500 000 i więcej mieszk.	8	22	69	24
	Podstawowe / gimnazjalne	6	24	71	57
	Zasadnicze zawodowe	9	24	67	63
	Średnie	10	25	65	109
Grupa społeczna i zawodowa	Wyższe	6	19	75	95
	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	7	17	76	44
	Średni personel, technicy		14	86	11
	Pracownicy adm.-biurowi	7	25	68	22
	Pracownicy usług	4	27	69	25
	Robotnicy wykwalifikowani	18	21	62	36
	Robotnicy niewykwalifik.		35	65	12
	Rolnicy	8	31	61	18
	Pracujący na własny rach.		32	68	15
	Bezrobotni		21	79	8
	Emeryci	12	19	69	81
	Renciści	5	5	90	18
	Uczniowie i studenci		82	18	7
	Gospodynie domowe i inni	4	26	70	28
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	9	31	60	44
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	6	17	77	27
	sekt. pryw. poza rolnict.	8	20	71	96
	prywatnym gosp. rolnym	9	29	63	17
Dochody na jedną osobę	Do 649 zł	8	29	63	30
	Od 650 zł do 999 zł	10	16	75	47
	Od 1000 zł do 1399 zł	14	16	70	60
	Od 1400 zł do 1999 zł	8	14	78	52
	2000 zł i więcej	4	26	71	81
Ocena własnych war. mater.	Złe		13	87	9
	Średnie	9	24	67	137
	Dobre	7	22	71	178
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	22	38	40	35
	Raz w tygodniu	10	23	68	185
	1-2 razy w miesiącu		23	77	44
	Kilka razy w roku		12	88	38
	W ogóle nie uczestniczy		7	93	19
Poglądy polityczne	Lewica	4	22	74	47
	Centrum	4	27	69	75
	Prawica	11	21	68	137
	Trudno powiedzieć	9	19	72	63